

РЕЦЕНЗИЯ

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ПЛОВДИВ
Вх. № P-8978 / ... 30.09.2022 г.

От: Доц. д-р Веселина Кондева Кондева-Главинкова, дм, Катедра Детска дентална медицина, ФДМ, МУ – Пловдив, член на Научно жури на основание Заповед № Р-2021/30.08.2022 г. на Ректора на Медицински университет – Пловдив.

На: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по докторска програма „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“, област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.1. Медицина.

Автор: Тихомира Миткова Шилер

Катедра: „Социална медицина и обществено здраве“, Факултет по обществено здраве, МУ – Пловдив

Тема: „Лекарски грешки в денталната практика – сравнителен анализ и модел за управление на риска в денталната практика“

Научен ръководител: Доц. д-р Нина Мусурлиева, дм

Общо представяне на процедурата и докторанта

Съгласно чл. 32 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Заповед № Р-2021/30.08.2022 на Ректора на Медицински университет – Пловдив, на първо заседание на Научното жури съм определена да изготвя рецензия като вътрешен член на Научното жури на дисертационен труд на д-р Тихомира Миткова Шилер. Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Медицински Университет – Пловдив и включва следните документи:

- Заявление до Ректора на МУ-Пловдив за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд
- Автобиография в европейски формат
- Нотариално заверено копие от диплома за висше образование
- Заповед за отчисляване с право на защита
- Протокол за издържан изпит за докторантски минимум

- Протокол от КС за предварително обсъждане на дисертационния труд и взетите решение за разкриване на процедура и за състав на научно жури
- Дисертационен труд
- Автореферат
- Списък на научните публикации по темата на дисертацията
- Копия на научните публикации
- Списък на участията в научни форуми
- Сертификат за преминато обучение в Докторантско училище към МУ – Пловдив
- Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи

Представените материали са изцяло в съответствие с изискванията по настоящата процедура. Бележки и коментар по документите нямам.

Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Тихомира Шилер е родена през 1989 год. в гр. Стара Загора. Завършва средното си образование в Гимназия с преподаване на чужди езици „Проф. Д-р. Асен Златаров“ гр. Хасково. От 2008 до 2014 год. следва Дентална медицина във ФДМ на Медицински университет - Пловдив и завършва висшето си образование с отличен успех от семестриални и държавни изпити.

Трудовият стаж на д-р Шилер започва през 2014 год. като дентален лекар в ИППДП „Д-р Антон Петев“ гр. Хасково, където тя практикува до 2017 год. От 2018-2020 год. тя трупа професионален опит като дентален лекар на ръководна позиция в дентален център „Ханзен“ в гр. Щутгарт, Германия. От ноември 2020 год. д-р Шилер специализира „Ортодонтия“ в ортодонтска практика „Д-р Нина Хайниг“ в гр. Вендлинген, Германия. През юни 2021 год. д-р Шилер е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Социална медицина и обществено здраве“ при МУ-Пловдив с научен ръководител доц. д-р Нина Мусурлиева.

Владее отлично немски и английски език, като притежава следните сертификати: DSD ниво C1 и Cambridge Academy ниво C1.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

В дисертационния труд се разглежда и анализира един значим проблем относно лекарски грешки в денталната практика, проблем който не е изолиран за България, наблюдава се както в Европа, така и в световен мащаб. Професията дентален лекар е не само хуманна,

но и високорискова, с голяма обществена значимост. Тя е правно регламентирана, подлежи на контрол от държавата и изискванията към нейното практикуването са високи. При нейното упражняване дори и най-малката грешка би могла да доведе до неблагоприятни последици и фатален край за пациента.

В последните няколко години обществото се сблъска с множество примери за несъвършенства в здравната система. Кризата в здравеопазването, задълбочаваща се поради продължителната извънредна обстановка /Ковид-19/, липсата на специализирана здравна помощ в малките населени места, неудовлетвореността на здравните работници поради липсата на кадри, адекватно възнаграждение и условия на труд, създават сериозна предпоставка за демотивация. Това се отразява пряко и негативно, както върху качеството на работа на медицинските специалисти, така и върху взаимоотношенията лекар-пациент и води до повишаване на риска от лекарски грешки. Наблюдава се тенденция в подкопаване на общественото доверие в здравната система.

От голям обществен интерес би било създаването на модел за управление на риска в денталната практика. За да се изгради една по-добре функционираща здравна система са необходими редица фактори: участие на съсловната организация – Български зъболекарски съюз (БЗС); създаване на достъпен за всички медицински работници регистър; повишаване качеството на следдипломното обучение подобряване на комуникацията между членовете на медицинския екип и лекар-пациент.

Всичко това прави дисертационен труд на д-р Тихомира Шилер актуален, съвременен и полезен за денталната наука и практика.

Познаване на проблема

Д-р Шилер показва отлична информираност и теоретична подготовка. Литературният обзор е задълбочен, изчерпателен, написан с добър научен стил и позволява сравнителен анализ на резултатите от собствените проучвания с подобни от научната литература. Литературната справка е съвременна и актуална. Обширният обзор по темата показва, че докторантът познава в детайли проблема и оценява аналитично данните от научната литература. Заключение на обзора акцентира върху нерешените проблеми по темата и насочва към целта и задачите на дисертационния труд.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният ми за рецензия дисертационен труд на д-р Тихомира Шилер е лично дело на докторанта и съдържа всички необходими раздели, в съответствие с изискванията:

въведение, литературен обзор, цел и задачи, материал и методи, резултати и обсъждане, основни изводи, приноси на дисертационния труд, библиография и приложения.

Дисертационният труд съдържа 149 страници, 7 таблици, 44 фигури и 42 приложения. Библиографията включва 211 литературни източници, от които 25 на кирилица и 186 на латиница. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от разширен катедрен съвет на Катедра „Социална медицина и обществено здраве“ при МУ-Пловдив на 29.06.2022 год.

Литературният обзор е структуриран правилно, написан на много добър научен език.

Д-р Шилер е направила подробен и задълбочен критичен анализ на литературата, като е формулирала дискуссионните и нерешени проблеми.

Целта на дисертационния труд е да се проучи и сравни отношението на денталните лекари, завършили образованието си и практикуващи в България и тези, завършили и работещи в Германия, към темите „Безопасност на пациента“ и „Лекарска грешка“.

В изпълнение на целта са поставени четири задачи. Целта и задачите по дисертационния труд са формулирани точно и ясно, което позволява успешно реализиране на поставената цел и допринасят за обогатяване на познанията по този проблем.

Използваните за дисертационния труд са социологични методи и съвременни статистически методи.

През м.януари 2020 год. е проведено пилотно проучване в което участват 40 лекари по дентална медицина от четири областни града – София, Пловдив, Варна, Бургас и 30 дентални лекари от провинции Баден - Вюртемберг и Бавария. Чрез пилотното проучване се апробира и усъвършенства методиката за набиране на информацията и се тества ефективността на избрания метод за събиране на информация. За изпълнение целите на дисертационния труд обект на наблюдение са 351 лекари по дентална медицина: 137 са завършили висшето си образование в България, а 149 са завършили и практикуват професията си в Германия. 65 анкетни карти са изключени от проучването, понеже не отговарят на основните критерии, респондентите да са завършили следването си в България или в Германия и да работят в съответната държава. Обработените и анализирани данни са 286. Използвана е анкетна карта в електронен вариант, включваща двадесет и пет въпроса. Въпросите са разделени в следните панели: характеристика на контингента; ролята на следването и следдипломната квалификация в придобиване на знания за грешките; готовност за споделяне на информация за допуснати грешки; определящи фактори за допускането на грешки; култура на обвинението и докладване на лекарска грешка.

Получените резултати са добре представени, онагледени с таблици и фигури, с изнесени статистическа достоверност и зависимости. Те са анализирани задълбочено и са съпоставени с данни от аналогични проучвания, съобщени от други автори.

Д-р Шилер доказва, че денталните медици от българската извадка са придобили достатъчно знания по време на следването си по темите, свързани с безопасността на пациента, но не се чувстват по-подготвени за причините за лекарска грешка спрямо немските си колеги.

Резултатите относно комуникацията между членовете на екипа, както и комуникацията лекар-пациент показват, че анкетираните дентални medici по-скоро биха споделили с пациента за инцидент, причинен от тях самите, но не биха коментирали такъв по вина на техния колега. Също така денталните medici, завършили и работещи в България са по-склонни да признаят на пациента за грешка, допусната от техния колега, а това може да бъде интерпретирано като по-висока култура на доверие и откритост. Това показва много добро ниво на комуникация между членовете на медицинския екип и за двете държави, както и наличие на доверие към висшестоящото лице.

Отчита се по-висок относителният дял на дентални medici както в България, така и в Германия, които считат, че липсата на редовни паузи по време на работа, както и умората в следствие на полагане на извънреден труд увеличават риска от допускане на лекарска грешка. Следователно редуцирането на извънредния труд, а по този начин и намаляване на умората сред медицинския персонал, е важна стратегия за повишаване сигурността на пациентите.

Относно културата на обвинение, авторът доказва, лекарите по дентална медицина от България и Германия са изразили сходни позиции, като мнозинството от тях са на мнение, че дори и най-добрите специалисти могат да сгрешат и че това не е знак за некомпетентност.

Анкетираните в Германия биха докладвали лекарска грешка, дори когато тя не е довела до щети за пациента и докладването на лекарските грешките може да послужи за обучителна цел.

След анализа на проведеното анкетно проучване и направените изводи ясно се разкрива необходимостта от структуриран модел за управление на риска в денталната практика. Докторантът предлага разработен на базата на проведеното сред българските зъболекари анкетно проучване, Модел за управление на риска в денталната практика, който включва 10 основни звена, чрез които да се постигне подобряване на безопасността на пациентите и качеството на провежданите манипулации:

1. Писмено дефиниране на процесите и изготвяне на „Наръчник на практиката
2. Въвеждане на писмени правила за провеждането на хигиенни мероприятия в практиката, дезинфекция и стерилизация на инструменти, дезинфекция на ръце
3. Правила за колаборация и координиране с други специалисти
4. Разпознаване на пациенти с висок здравен риск и спешни медицински състояния в денталната практика
5. Получаване на обратна връзка от пациента
6. Предоставяне на информация на пациента и получаване на информирано съгласие.
7. Водене на подробна документация на пациента
8. Допълнителни обучения и следдипломна квалификация
9. Управление на грешките и риска
10. Провеждане на редовни срещи с екипа

Базирайки се на собствени проучвания относно информираността и подготовката на денталните лекари за безопасността на пациента, както и нагласите и предпочитанията им относно провеждането на опреснителни курсове, дават основание на автора да предпостави програма за следдипломно обучение, която би могла да се използва не само за общопрактикуващи и дентални лекари, но и за всички здравни професии. Програмата може да се използва и за обучение на студентите като свободно избираема дисциплина като по този начин ще се спазва препоръката на СЗО за обучение по пациентска безопасност още в най-ранен етап. В резултат на обучението студентите биха овладели основните понятия, концептуалните и теоретичните подходи към процеса на осигуряване на безопасност на пациента. Биха изградили базови умения за правилна оценка на интересите на различните субекти в медицинската практика, за намиране на способности за оптимизация на процеса на комуникация и не на последно място за приложение на получените знания в професионалната им практика.

В резултат на собствените изследвания и на базата на световната литература, д-р Шилер формулира препоръки, насочени към:

1. Денталните факултети за въвеждане на свободноизбираем предмет за студентите по дентална медицина от пети курс на тема „Безопасност на пациента в денталната практика“.
2. Български зъболекарски съюз и Български лекарски съюз за създаване на анонимен регистър за докладване на лекарска грешка с обучителна цел. Да се

организирант следдипломни обучения, лекции, семинари на тема „Безопасност на пациента“ и „Лекарска грешка“.

3. Денталните лекари за въвеждане в практиката си Модел за управление на риска, чрез който да се повиши сигурността на пациентите и да се намали опасността от допускане на лекарска грешка.

Изводите са девет. Те са ясно и точно формулирани и логично произтичащи от получените резултати и тяхната адекватна интерпретация.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Формулирани са 2 приноса с теоретичен характер и 3 приноса с практико-приложен характер.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Във връзка с дисертационния си труд д-р Тихомира Шилер е публикувала три пълнотекстови статии Д-р Шилер е първи автор на трите публикации.

Лично участие на докторанта

Дисертационният труд е осъществен изцяло от докторанта, под ръководството на научния ръководител, което се потвърждава от приложеният списък на публикации и участия. Личните заслуги на докторанта във връзка с реализирането на дисертационния труд са безспорни. Нейно лично дело е цялостната дейност по провеждане на проучванията, събиране, обработка и анализ на данните, формулиране на изводи и приноси и окончателното оформяне на този завършен дисертационен труд.

Автореферат

Авторефератът е оформен според всички изисквания и представя адекватно, в редуциран вид, съдържанието и резултатите на дисертационния труд.

Критични бележки

Нямям забележки към кандидата. Приветствам стегнатото изложение на материала и препоръчвам на д-р Шилер да популяризира резултатите под формата на лекции включени в програмата за продължаващо обучение на лекарите по дентална медицина към БЗС.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ - Пловдив. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на МУ – Пловдив.

Дисертационният труд показва, че докторанта д-р Тихомира Миткова Шилер, притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, като демонстрира качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване по дисертационен труд на тема: „Лекарски грешки в денталната практика – сравнителен анализ и модел за управление на риска в денталната практика“, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“* на д-р Тихомира Миткова Шилер по специалността „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“.

Заличено на основание
Чл.5 §1, б. "В" Регламент (ЕС)2016/679

Изготвил рецензията: .....

Доц. д-р Веселина Кондева, дм

25.09. 2022 г.

гр. Пловдив